

Franská ríša (482 – 843)

Franská ríša – najväčší, najdlhšie trvajúci a historicky najvýznamnejší politický útvar raného stredoveku v Európe, spájajúci antiku so stredovekom.

Frankovia – germánsky kmeň, ktorý sa do Európy dostal na začiatku letopočtu.

V 5. storočí – nachádzame ich v dnešnom Belgicku, Nizozemsku a začínajú expandovať na východ, ale najmä na juhozápad Európy. Stále žili v kniežatstvách, na čele ktorých boli kniežatá.

Chlodovik (Clovis) – (481 – 511) – jeden z franských kniežat, ktorý si získal vážnosť, keď velil (aj ostatným kniežatám) pri dobývaní Galie. Po týchto úspechoch ostali kmene jednotné a Chlodovik sa na ich čelo postavil ako kráľ, jeden z najvýznamnejších z rodu **MEROVEJOVCOV**.

- Pokračoval v expanzii a ovládol takmer celé dnešné Francúzsko (okrem Burgunska), severozápad Nemecka, až po Švajčiarsko.
- **Položil základy francúzskemu štátnemu zriadeniu.**
- Ako prvý franský panovník prijal kresťanstvo a vyhlásil ho za štátne náboženstvo.
- Začal členom svojej družiny rozdávať za ich služby pôdu, prestal zvolávať ľudové snemy.
- V jednotlivých krajoch kráľovstva vyberali dane kráľovi obľúbenci.

Chlodovikovi nástupcovia – vo výbojoch pokračovali a získali Burgundsko, Gaskonsko, severné pohorie Álp, Bavorsko a Durýnsko. (Najväčší rozmach ríše dosiahla na prelome 8.- 9. Storočia, za Karola Veľkého). Rozmach ríše sa odrazil aj na jej usporiadaní. Už Chlodovikovi synovia územie rozdelili na 3 časti: **AUSTRASIA** – centrom bol **Remeš**.

NEUSTRIA – najdôležitejším mestom bol **Paríž**.

BURGUNDSKO – úlohu hlavného mesta plnil **Orleans**.

Toto rozdelenie ríše bolo príčinou sporov, ktoré viedli k jej definitívnemu rozpadu v 1. pol. 9. stor.

Dagobert I. – v 7. storočí sa snažil obnoviť upadajúcu slávu ríše a dobyť ďalšie územia. Okolo r. **630** sa v bojoch stretol aj s franským kupcom **Samom**, ale bol porazený pri **Vogatisburgu** (dnes presne nevieme, kde to je).

Spory v ríši – medzi členmi vládnuceho rodu Merovejovcov navzájom.

Merovejovci bojovali so šľachtou, ale prehrávali a šľachta stále mocnela.

Štátna správa – vychádzala z rímskeho zriadenia. Územie bolo rozdelené na „grófstva“, ktoré spravovali **baróni**. Súčasťou ríše boli aj pôvodné „staré germánske kmeňové kniežatstvá“, ktorým vládli **vojvodovia**. Ich vzťah ku kráľovi bol voľnejší, ako vzťah barónov => kmeňové kniežatstvá neboli oporou kráľa.

Aristokracia – vedľa seba existovali dve skupiny aristokracie:

vojenská – germánskeho pôvodu, dominovala na pravom brehu Rýna.

romanizovaná provinčná – prevažovala v bývalej rímskej Galii.

Vojenská aristokracia – urobila prvý krok k vytvoreniu klasickej stredovekej šľachty. Podľa rímskeho vzoru sa z nich tvorila „vrstva obrnených jazdcov – rytierov“, ktorí za svoje služby dostávali do užívania pôdu (bola im dávaná „do léna“) => vznik privilegovanej vrstvy majetkovo, aj právne pripútanej k panovníkovi.

Právne normy – za 5 storočí trvania ríše bolo vytvorených niekoľko kodifikácií práva. Najstarší je tzv. **SÁLSKY ZÁKONNÍK** (Lex Salica) zo začiatku 6. stor. Prelína sa tu rímske právo s pôvodným germánskym zvykovým právom.

Z franských zákoníkov:

- O podpaľáčoch** – Ak niekto podpáli dom nad spiacimi, nech sa pred súdom zodpovedá za všetkých ľudí z domu. Ak niekto zomrel, podpaľáč zaplatí 63 solidov pokuty.
Za podpálenie sýpky, či stodoly, a tá zhorí aj s obilím, podpaľáč zaplatí 63 solidov.
- O nadávkach** – Ak niekto nazve niekoho líškou, zaplatí 3 solidy pokuty.
Ak niekto nazve niekoho zajacom, zaplatí tiež 3 solidy.
Ak niekto o niekom povie, že zahodil svoj štít, no nedokáže to, bude potrestaný pokutou 3 solidy.

Majordómovia – správcovia palácov kráľa, ktorým sa darilo strhávať na seba stále väčšiu moc a kráľ sa postupne stával bábkou v ich rukách. Následkom toho sa už v 7. Storočí stal ich úrad dedičný.

Majordóm – správca kráľovského dvora a kráľovskej družiny.

- mal na starosti výber daní.
- velil vojsku.

V r. 687 vypukla vojna medzi majordómom východných a západných Frankov. Víťazí východofranský majordóm **Pipin Herišťalský** – bol z Austrasie.

Pipin II. – zakladá rod **Karolovcov**.

- Austrasiu spojil s Neustriou a Burgundskom => **opäť zjednotil Frankov**.
- Pre pápeža dobyl Ravenský exarchát, ktorý dovtedy patril Byzancii. Týmto ťažením Frankovia prvýkrát na konci 7. Storočia prenikli na Apeninský polostrov.

Karol Martel – („Kladivo“ 715 – 741) – Pipinov nevlastný syn. Bol ešte majordómom, ale vládol bez ohľadu na skutočného kráľa.

- V roku 732 víťazstvom pri Tours a Poitiers zastavil prenikanie Arabov z Pyrenejského polostrova do Európy.
- Jeho reformy ovplyvnili vojenskú taktiku stredoveku. Zriadil „ťažkú jazdu“, nakoľko kone boli drahé, dostávali sa do nej iba bohatí => **zrod rytierstva**.

Pipin III. Krátky – (741 – 768) – mal otvorené dvere k najvyššej moci v ríši. Aby svoju vládu postavil na pevných základoch, poslal k pápežovi v Ríme poslov s otázkou: „**Kto má byť nazývaný kráľom? Ten kto má moc, alebo ten, kto ju stratil?**“ Pápež odpovedal: „**Je lepšie, ak sa kráľom nazýva ozajstný držiteľ moci, než ten, komu žiadna moc neostala.**“ Následne v r.751 **Pipin zosadil posledného kráľa z dynastie Merovejovcov**, uväznil ho v kláštore, dal mu ostrihať dlhé vlasy (znak dôstojnosti) a **vyhlásil sa za kráľa**. Korunoval ho pápež Zakariáš.

Pápež Pipina Krátkeho potreboval ako pomoc v boji proti Longobardom. Pipin ich porazil a časť ich územia dal pápežovi. Tak **vznikol Pápežský štát**, ktorého hlavnými mestami boli Rím a Ravena. Bol to zárodok stáročného spojenectva najprv franského, neskôr nemeckého kráľovstva s pápežstvom. Toto spojenectvo zohralo až do novoveku významnú dejinnú úlohu v Európe.

Karol Veľký – (768 – 814) – najvýznamnejší franský kráľ.

- Franská ríša za jeho vlády dosiahla **najväčší územný rozmach**. Sám Karol sa zúčastnil až 30 ťažení. Získal Sasko, Bavorsko, pripojil Itáliu až po Spoleto a prenikol až za Pyreneje – tu bol zastavený na rieke Ebro. Na spiatocnej ceste bol v priesmyku Roncesvalles (v Pyrenejách) napadnutý zadný voj jeho vojska Baskami a jeho veliteľ, rytier Roland, v boji padol. Táto udalosť sa stala námetom jedného z najslávnejších stredovekých eposov, ktorý poznáme ako „PIESEŇ O ROLANDOVI“. Malo to vplyv na vznik rytierskej kultúry.
- V r. 771 svoje **výboje namieril proti Sasom**. Pri ich pokorení používal tvrdé metódy (hovorí sa, že keď trestal búriacich sa Sasov, dal za jeden deň sťatť až 4500 povstalcov. V poslušnosti ich držal aj krutými trestami za odklon od kresťanstva – napr. v obradoch. Smrťou bolo trestané aj nedodržiavanie pôstu). Napokon sa Karolovi podarilo získať si saskú šľachtu tým, že jej rozdával pôdu a dával moc nad slobodným saským obyvateľstvom (súdy). Šľachta prijala kresťanstvo a začala Karolovi pomáhať (stále, až do 9.storočia však boli problémy).
- V r. 774 **definitívne zničil kráľovstvo Longobardov v Itálii a dal sa korunovať ich železnou korunou** (v roku 781 bol za italského kráľa korunovaný jeho maloletý syn Pipin).
- **Avari – ďalší kmeň, ktorý neunikol pozornosti Karola**. Jeho vojská zničili avarské opevnenia na dunaji a zmocnili sa ich pokladu z lúpeží. Stalo sa tak v rokoch 795 – 796.
- **České kmene sa Karol tiež pokúšal ovládnuť**, avšak väčšina jeho tlaku odolala.
- **24. 12. 800** počas ďalšej výpravy do Talianska, **nastal najdôležitejší moment v jeho živote – pápež mu položil na hlavu cisársku korunu** a so zhromaždenými ho pozdravil ako cisára => v Európe sa vytvoril osobitý územný celok – „**SVÄTÁ RÍŠA RÍMSKA**“=> **Karol Veľký sa tak stal prvým cisárom v západnej Európe po zániku zápororímskej ríše** a cieľom jeho vlády bolo vytvorenie „**kresťanského cisárstva**“ v stopách Rímskeho => **nasledovali protesty Byzancie**, ktorá sa považovala za jediného dediča Rímskej ríše a byzantský cisár sa považoval za jediného možného cisára.
- **Karol stále viac zasahoval do záležitostí cirkvi** a pápeža bral ako jedného z biskupov svojej ríše. Bol to **začiatok súperenia medzi svetskou a cirkevnou mocou**, ktoré vyvrcholilo otvoreným **bojom o investitúru**.
- **KULTÚRA A VZDELANOSŤ** – bola za Karola veľmi podporovaná, hoci sám vedel sotva čítať a písať nevedel vôbec. Vyznal sa však v teológii, vedel po latinsky a grécky. Na jeho dvore pôsobili mnohí učenci a umelci.

Pri jeho nástupe na trón mnohí duchovní boli negramotní, rovnako aj vojenská šľachta a ľud bol negramotný => **Karol podporoval kláštorne školy**, najmä pre duchovenstvo a šľachtu.

Na kráľovskom dvore **založil krúžok, tzv. „Akadémiu“**, ktorej bol sám členom. Čítali sa tu a posudzovali rôzne verše a diela členov. Prepisovali a zdobili sa knihy, objavila sa aj nová literatúra (aj laici písali knihy), **vzniklo nové písmo** – „karolínska minuskula a majuskula“. Dnes hovoríme, že **položil základy európskej kultúry**.

- **REFORMA ŠTÁTNEJ SPRÁVY** – nakoľko merovejovská správa prestala vyhovovať, **Karol rozdelil ríšu na grófstva**, spravované grófmi. Tých menoval zo svojho najbližšieho okolia. Ku kráľovi ich, podobne ako ostatnú šľachtu, púťali **lénne vzťahy**. Moc grófov bola obmedzená aj tým, že ju nemohli uplatňovať na imunitou chránených panstvách a cirkevných záujmoch. Okrajové oblasti, ohrozované vnútornými nepokojmi aj vonkajšími vpádmi, museli byť riadené vojenskou silou => Karol toto územie rozdelil na vojenské správne jednotky, nazývané **marky**, na čele s markgrófom, alebo vojvodom. Ich činnosť kontrolovali zvláštni kráľovskí vyslanci.

Po smrti Karola Veľkého – naplno sa prejavili všetky slabiny ríše, spôsobené najmä prílišnou rôznorodosťou obyvateľstva (rôzne jazyky, zvyky, obyčaje). Franskí panovníci len násilím dokázali držať ríšu v jednom celku.

R. 843 – podpisom Verdunskej zmluvy sa Franská ríša rozpadla. Zmluvu podpísali Karolovi vnuci a každý z nich už v jazyku, ktorý považoval za svoju rodnú reč – jeden v nemčine a jeden vo francúzštine. Na troskách Franskej ríše sa postupne začalo rodiť Nemecko a Francúzsko. O územie tretieho vnuka, ktorý zdedil kráľovskú korunu a Burgundsko, začali potomkovia čoskoro súperiť.

